

NEMZETI UJSÁG.

HAZAI S KÜLFÖLDI TUDOSÍTÁSOKBÓL.

ALAPÍTÁ KALASZNYI ISTVÁN FŐREDAKTOR, KALASZNYI ÖZVEGYE.

Megjelenik minden szerdán és szombaton, fél évi ára helyben kihordással 3 ft. 12 kr. borítékkal 3 ft. 36 kr., postán 4 ft. ismeretlen kezekből bérmentesíteni kérjük a leveleket, a lapokat illető levelek a szerkesztőségnek czimeztetendők.

TARTALOM: Hazai napló. Kinev. nyugalm. előlépt. ügyel. Korunk ügyei, egyetemi tisztújítás, a Világ kalassz-dőjének, ikerv. hírn. Szekesfejérvairól (m. közgyűlés vége); Erdélybeli (országgyűlés); rövid közl. (tiszttal határnap, megterés, új iskola, vegyes tudósit., magyar nyelv). Külf. napló. Olasz-Spanyol-Angol-Németország. Rövid közl. Hírd.

HAZAI NAPLÓ.

Kinevezések. Ó. cs. s. ap. kir. Főlsége a kalocsai főkapitánban megürült két kanonokságra Kardos Károly veprovácsi és Ferenczy György sükösdői plebanusokat méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni.

Ó. cs. s. apost. kir. Főlsége a szepesi székeskapitánban megürült theologus-kanonokságra Labuczkay Mihályt e megyei hivatal titoknokát méltóztatott legkegyelmesebben kinevezni.

Nyugalmozás. Ó. cs. s. ap. kir. Főlsége Nimetz Károly pesti harminczadó-árvizsgalót legk. nyugalmazni méltóztatott.

Elöléptések. A nm. m. kir. udv. kamara a marhegyi kir. harminczados-hivatalra Prohászka Miklós magyarfalvai királyi harminczadellenőrt s helyébe Langer Antal pozsonyi harminczadi tisztirnokot, a schamaczi megürült kir. ideiglenes harminczados-hivatalra Petrovich Lázár kosutariczai királyi harminczadi mellékutnokot (Passualist) s helyébe Katona István Rajevosellón hivataloskodott mellékutnokot, ez utóbbi helyre ideiglenes harminczadosá Mirosavlyevich Konstant orsovai kir. harminczadi első tisztirnokot s helyébe Preisler Ferencz helybeli második tisztirnokot, ennek helyébe pedig Tapavicza István ugyanottani fizetéstelen fogalmazó-gyakornokot, a kriviputi kir. harminczadi megürült mellékutnok-hivatalra Somossy Károly jakovai kir. harminczad-lovaskerülőt (Ueberreiter), végre a károlyvárosi kir. harminczadi megürült tisztirnoki hivatalra Tropeany Antal zenggi tisztirnokot alkalmazá.

A nm. m. kir. helyt. tanács Páztány Ferencz alapítványi ügyigazgatósági iktatót a királyi egyetemi Selye, Kolos, Elefánt és Zobor uradalmakban ügyészi hivatalra, Hegyi Ferencz, azon igazgatósági írnokot pedig annak helyébe iktatóvá alkalmazta.

Korunk ügyei. (Fény és homály. Vége.) Valamint hát a papság a hon javára nem adakozik, a keresztény nevelést elő nem mozdítja; ugy igen a papság jóságai a status java. Valjon milly lélekkel s oknál fogva mondathatik a papság jósága a status jóságának? tán mivel a status adta neki? vagy mivel a javak a statusban vannak? A status ugyan nem adta, arról tehát nem is rendelkezhetik, ugy, mint bár mellyik honi kereskedő nagy summa pénzéről: mert egy országgyűlés sem rendel egy vagy más püspöknek, apát, vagy prépostnak jóságot. Vagy tán mivel a jóságok a statusban azaz a hazában vannak? de így minden világi birtokos jósága status jóság: mivel ez is a hazában fekszik, tehát csak rajta rendelkezünk felőle, tüstént be áll a kívánt zürzavar. Vagy tán a papság törvenytelen úton jutott vagyonaikhoz — erőszakkal foglalta el. De az oklevelekből van megmutatva és minden előtt világos, hogy a papok törvényes úton jutottak

vagyonaikhoz — királyi adományzás, egyesek szabad adakozása *) vagy maguk az egyháziak szerzése által, mert bizonyos, hogy valamint sok egyházi beneficiumokat az egyháziak alapítottak, ugy némelly püspökségek, káptalanok, apát s prépostságok jóságait a háborus idők zavarai után az egyháziak saját pénzükhöz váltották vissza. Ez pedig mind igaz, törvényes adquisitio! Hát még hol vannak a roppant fölszamíthatlan investitók! — De hát mért status javai az egyházi jóságok? Borsod azt mondja: mivel azok felől a status, az országgyűlés több ízben rendelkezett. Ez nem áll, lássuk bár a törvénykönyvből idézetekből, mert ugyan tagadhatlanul világos, hogy azok felől az országgyűlés soha nem rendelkezett, de nem is rendelkezhetett szintugy, mint bár melly mánás vagyona felől, mellyet nem adott, nem: ha adta volna is, mivel: pacta semelinita servare oportet: igitur secuta donatione res donata tradi debet, nec competit jus revocandi. Azt írja Borsod, hogy az ország RR. Kálmán király I. könyv. 1. és 15. f. látván a papi jóságok szerfölötti szaporodását csak a szent István által tetthagyományok hagyattak meg. Önkényes elferdítése az igaz értelemnek. Nem mondatik itt, hogy a papi jóságok szerfölött szaporítottak, hanem rendeltetik, hogy bántatlanul hagyassanak, mint Sz. Istvántól rendeltetett, ez pedig a conciliumnak volt kívánása, mjt kérelmükre a király polgárilag is megerősített. Így szól a törvény: „Placuit Regi, et communi Concilio, ut dotes cujuslibet possessionis, monasteriis, seu Ecclesiis a Beato Stephano Rege dispositae inconvolvae remaneant“ Regi et communi concilio placuit!! hol rendelkezik itt tehát az ország? Ez a törvény a papságot birtokában erősíti. A 15. fejezetben, hol némelly halas tavak visszaadásáról — a kir. curia részére — tételik említés, azok által, kiknek kezek közt lennének, szó sines az egyháziakról de van a 16. f. hol rendeltetik, hogy a melly halas tavakra a szerzetes klastromoknak szükségök nincs, a királynak adassanak vissza. Ebből és az előbbi t. cikkéből világos, hogy némelly a királyi curiához tartozó halas tavak a király távollétében mások kezére szállottak át, mi a 15. cz. e szavaiból is bizonyos: Quia indignum erat nobis recedentibus Curialem nobiscum honorem recedere, ubi praestat nos, et venientes, copiam honoris invenire. Továbbá itt ezekről is a király rendelkezik, s nem mint Borsod mondja az ország RR. kiknek hogy nem volt szándéka a papi jóságokat elvenni, bőven megérthették volna t. Borsod RR. ha a nyomban következő 17. 18. 19. cikket megtekintik és fontolóra veszik, mellyekben ez áll: Vineae, mansiones, terrae, a Regibus quibuslibet datae, perseverent his, quibus dabantur, et

permaneat, és: Sylvas Ecclesiis datas, minime auferri concedimus sat. — Pedig inkább a vineae, mansiones, terrae sylvae teszik a birtokot mint a halas tavak, mellyeknek esetleges történetein építve Borsod RR. a diplomaticus királyi adományokon és főképp az e törvényben is annyira biztosított sz. István adományzásán alapult papi jóságokat akarják megtámadni. Találjanak csak egy törvényt, melly bár milly homályosan ellenszólni látszik — már ezer más igen világosan rendelkezőket semmibe sem vesznek, miből valóban nem a legtisztább szándok mutatkozik. Ha a kath. papság törv. jogait a törvénykönyv sok és világos értelmű idézetivel védi, ott min-k a corpus juris avas obscuritása! rá nem hallgatnak, figye embe sem veszik: de ha elleneik valami elcsavart t. cikket ellenök fölhoznak, azt ezer száj, s toll hirdeti minden megtekintés, fontolás nélkül; s itt aztán ugy-e sokat nyomjon az avas obscuritas! Gyönyörű törvény magyarázás! szép szándék az igaz kikutatására! — Micsoda papi jóságokat szedett vissza — Borsod levele szerint — 4ik Béla, Imre, és András király? nem mutatják meg. Ha szedtek vissza valamely jóságokat, olyakat szedtek, mellyek a zavart időkben törv. donatio nélkül kerülhetek papi kezekre, de nem törv. uton szerzett birtokot. Királyokat említnek továbbá, tehát nem országgyűlést, melly papi jóságokról soha sem rendelkezett.

Hogy az 1498. 3. r. 55. cikkjében Ulászló király azt rendeli, hogy a főpapok maguk vagy egyháziak számára világi javakat ne kérjenek, inkább azt erősíti, hogy kezeikből a jóságot törvényünk szerint elvenni sem a királynak, sem az országgyűlésnek nem szabad. De ellenben is figyelmeztetünk — az első §-ban viszont azt rendeli, hogy a világiak az egyház javait maguknak ne tulajdonítsák, se magukat azokba semmi szín alatt ne avassák: Domini Barones et Saeculares bona Ecclesiarum pro se non usurpent, neque se illis aliquo pacto intromittant. Ezt Borsod. jöllehet mellőle idézett, nem látta, látni nem akarta. De ki fogná tehát a javakat birni? az egyház nem, mert attól Borsod el akarja venni: a király és világiak sem, mert attól ezeket a törv. tiltja, más felekezeti egyházzal sem, mert e javakat az alapítók a kath. egyháznak adták, a törvény is egyedül azoknak biztosította: 1792. 26. t. c. Majestas Sacratissima, ut supremus Ecclesiarum patronus Ecclesias Dei in suis juribus conservabit, et fundationes cujuscunque nominis ad mentem fundatorum administrari faciet, — és a 12. §. ut fundationes catholicorum pro catholicis, evangelicorum pro evangelicis convertantur. E törvényeket pedig tek. Borsod vármegye valamint ismerni, ugy tisztelni és megtartani tartozik — Bámulatos titkolódzás lappang az 1548-ki 12. tc. magyarázatában, mellyre Borsod hivatkozik. Hisz e törvény az „elhagyatott“ klastromok és káptalanok jóságáról szól, melly lényeges szócskát azonban Borsod cizéljának el-résére

*) S. Steph. D. II. C. 5. — S. Ladis. D. I. 5. 23. — Trip. p. I. tit. 10 — 34. — Col. D. I. 1. — Ulad. D. 7. 27. Maxim. 1567: 31. — 1560: sat.

jónak látta elhallgatni! — De ezen elhagyatott egyházi javakról is a király — egyházi kegyuri teljes jogánál fogva intézkedett egy részét eleve Faly Ferencnek adva tettszései, a többitől azt rendeli e törvény, hogy a király által a plébanosok hasznára fordítsanak — *qui populum in veteri orthodoxa vera, catholicaque fide et Religione *) conservare student* — a többi részét iskolákra, tanítókra, és tanulóik segedelmezésére fordítja, de úgy, hogy ezeknek kezelését is az 1. §. szerint a főpapkra bizza. Melly törvény tehát a királyt csak jogának gyakorlata emlekezteti, valamint emlékeztetheti a magvaszakadt világiak birtokánál is, hogy azt minél előbb más érdemes hazafiaknak conferálja a király, de nem az országgyűlés, melly jószágokat soha nem osztogatott, sem azokkal nem rendelkezett.

Az 1548. 6. tc parancsolja, hogy a főpapk az akkor keletkező vallásfelekezetek gátlására — az igaz hit terjesztésére iskolákat is állítsanak, de mindjárt az 5. §. ban az is rendeltetik, hogy a kath. papoknak egyházi javak adassanak, kétségkél a király által. Hogy e kötelességnek mindig dícsérettel feleltek meg a főpapk, megmutaták, mit csakugyan egy bizonyos ismeret hatalmas működése mellett a levélírók is elismérni kénytelenítettek.

De, hogy ezen elhagyatott egyházi javakról is miádenkor maga az apostoli király és nem a nemzet rendelkezett, maguk a nemzet képviselői is elismerték, midőn az 1550: 19. tc.-ben arra kérték ő Fölségét, hogy az elhagyatott — háborus időkben kiveszett egyházak, káptalanok, conventek jövedelméből iskolákat állítson, és tudományos férfiakat ápoljon, kik által a régi ker. kath. hitvallás minél előbb tökéletesen visszaállítsanak, — mit ő Fölsége I. Ferd. meg is ígért. Hogy, mikép, hol, mikor rendelkezett tehát az egyházi javakkal az országgyűlés, és ha nem, milly szín alatt lehet azokat a status javainak nevezni? vagy ha lehet, mért nem a világi birtokosokét is? Hogy végre a magyar főpapság jövedelméből a végvárok, és egyéb országos szükség fűdőzésére is adakozott, onnét csak azt lehet és kell kihozni, hogy a m. papság, mint honi nemesrend, hazájának terheiben mindenkor szívesen részt vett, és annak védelmére birtokához képest hazafulag adakozott. De tán legnagyobb megerőtetésökbe kerülhetett ts. Borsod RR-nek az 1723. 71. tc. említése mellyben egy testületnek tettét — a törvény veszélyes elmagyarozását, és épen a dologhozszóló leglényesebb és fölvilágosító résznek ismét elhallgatását nem vagyunk képesek elegendőképen bámulni. — Ezen czikkre Borsod — bebizonyításul azon állításának, hogy az egyházi javakkal nem az apostoli király mint summus Ecclesiarum patronus, — mi ről egész levélben, mint nem inyére valóról, mélyen hallgat — hanem az összes törvényhozás, az országgyűlés rendelkezett — azt mondja: „hogy ezen t. c. a papi kezekre bízot” s jó állapotban nem tartott javak elvételét rendeli” holott e czikkből legvilágosabban kitűnik, hogy valamint az egész törvényhozási testület minden legkisebb kétség nélkül elismerte, hogy az egyházi javakról nem ő hanem szükség esetén az apostoli király — summus Ecclesiarum patronusi jogánál fogva intézkedhetik; vagy itt az egyházi javaknak nem elvételéről, hanem inkább ha rosszul administráltaknak, sequestrum alá vétetés által gondos restaurálásuk, és az egyház mellett sértetlen joggal ép állapotban megtartásukról van szó. Vitásunkat e törvényczikk szóról szóra igazolja és a borsodi levelnek minden izekeiben lappangó vörös fonálról a fátyolt levonja.

*) Quae Romana est 1550. 12. t. c.

Ha már egy testület, mellynek szent kötelességében áll a törvényt tisztelni, és megtartani, azt így önkénye szerint valóságos értelmé ellen magyarozza és nem csak országunknak hanem az egész mivelte Europa törvénye ellenére a személy, és vagyon fölötti örökösét fölforgatja: itélje meg bár ki, nem rendítették e meg egész alkotványunk? az annyira elhajtott belső béke is egyesülés helyébe nem fog e lépni vallást és hont egyiránt fenyegető szakadás, zavar? egy országos status és pedig az első status, ősi alkotványunkkal egykoru jogainak törvénytelen gázolása után nem lesznek e kitéve hasonló megtámadásnak a többi testületek jogai is? komoly megfontolást érdemel. Volna láрма, volna sérelem, s veszély kiáltás, ha a kormány a világi javakra nézve a maga részére így ferdítene el a törvényt.

Azért nehogy most a kikéltett fölvilágosodás századában, a tökéletesülés és átalakulásnak — mellyhez híggadt megfontolás kell — korszakában, midőn az emberiséget méltányoló magyar törvény a vagyon biztosságát sürgeti s ótalmzó paizsa alá veszi, tovább is kedve kerekedjek, valami népszerűséget minden áron vadászónak *) tulajdon nemzetéből származó rokoninak, országos testvereinek, a m. papság törvényes vagyonainak megtámadása által az atyafiságos szeretetet fölbontani, az összetartást — ezt a magyar ritkaságot tán századdal hátrább taszítani, az ősi alkotmányt veszélyesen megingatni, és egy angolnak mondását: „hagyja csak a kormány a magyart magára alkotmányát maga fogja meg dönteni” tettel igazolni, elsőben és végre egy ellenzékinek kossuth Lnak szavaival: „Jogszerű tulajdont — a status senkitől el nem vehet” (Felel. 86. l.) mivel pedig a m. papság tulajdona jogszerű, tehát a status el nem veheti — azután egy szabadelvű francziának itéletével erősítjük törvényre és igazságra alapított állításainkat, ki az egyházi javak sérthetlensége felől így nyilatkozott: „Valaki csak a társaság kebelébe bevétetik, joga van annak a nyilvános hatóságtól megkivánni, hogy sem foglalatosságiban sem birtokaiban ne háborgattassék senkitől se. — Nincs is a polgári társaságban szentebb törvény annál, melly szerint a nemzet, és a tisztviselők lélekisméret szerint kötelesek kinek kinek személyét és javait védelmezni. „Enyim és tied” főtörvény a társaság életben, és alapja minden boldogságnak.” **) Rendek.

A pesti k. t. egyetem tanácsának tisztujtása f. július 25én s illetőleg 30án illy renddel ment végbe: Július 25én az illető tudományos karok, jelesül a hittudományi kar jövő 184 $\frac{1}{2}$ iskola-esztendei dékánjává n. t. Szilassy János urat a lelki pástorság tudomány tanítóját választotta; a többi karok pedig ez idei dékánjaikat — nevezetesen a törvénykar tuoli Jurjevich József, az orvosi kar Bugát Pál, bölcselkedő kar Horvát István- urakat hivatalaikban jövő esztendőre is megerősítették. Július 30án az ujonnan választott s hivatalaikban megerősített dékánok és a karok seniorjai által jövő iskola-esztendei nagyságos rectorrá tek. Reseta János ur a német nyelv s literatura tanítója egyenlő szavazatokkal megválasztott ugyan, de fontos okoknál fogva, e hivatal el nem vállalván helyébe ismételt szavazás által t. Degen János ur fölsőbb számolás tanítója közakarattal választott el.

*) Neque vero populares existimandi sunt, qui aliud quiddam obscure moluntur, aliud specie, ac specie simulationis ostentant.

Cic. or. 10. de leg. Agr.

**) Boicervoise Ann. Lib. ad. u. a. d. p. l. g.

A kalászszedőnek. A Világ 61. sz. ezeket olvastuk, „A Hasznos Mulatságok igen érdekes ismertetését közlik Londonnak; de — ha nem esalatkozunk — szörül szóra a Hírök valamelyik számának Kis-Futárja szerint. Ezt azonban a szerkesztőség bölcsen elhallgatja.” — Igen is esalatkozott a kalászszedő ur, mielőtt itéletet hozott s főkép gyanusítót, kötelessége lett volna a két közleményt egybehasonlítani, és a fordítás közötti különbség fölűnt volna. Ezt azonban a kalászszedő ur bölcsen elmulasztá. Mi czikkünket az augsburgi posta-újság 194. sz. melléklapjából fordítottuk. Ennyit fölvilágosításul a pusztá gyanúsítgatási vizsketegre.

Hevvarosi hírnök. Alig hever literaturánknak valamely ága parlagabban, mint a históriáé: írónk miért, miért nem, vizsgálni nem akarjuk, etéren különösen meddők, van pedig bizonyos osztályuk, mellynél minden alakban megkísértetett a serkentés, de siker nélkül, ök dícséretes egykedvőségük mellett renditlenül megmaradnak. Nem így literatorink Nesztora Fejér György k. tan. prep. és nvaradi kanonok, ifjúsága első éveiben honszeretettől ihletett keble elkezdé kémlenni, mit kíván a kor, mit a körülmények; és ezekhez alkalmazván magát törhetlen iparral, s gyakran egészen járatlan pályán föllépett olly munkákkal, mellyek nagy hozakokat pótolnak. A mit kezdett, azt késő aggságaig folytatja, legközelebb nagy fáradsággal és költséggel szerzett oklevél gyűjteményének (Codex diplomaticus Hungariae) nyolczadik hetedik részének pótlék kötetét adá, nem hagyván magát visszarettentetni azon hidegségtől, mellyet e vállalata tapasztal, egyedül azon meggyőződésből indulva ki hogy használ a hazának és tudományának, páratlan elszánással áldozik. A későbbi kor e munkától meg nem tagadandja méltánylatát, mellyet olly jogosan igényelhet. — Mi magyarok örülünk, hogy saját hazánkban nyelvünk lábra kap, holott pirulnunk kellene, hogy eddig el birtuk nézni, mint talakodának a honinak jogaiba külföldiek; de még most sem haladtunk meg minden gátat. Minden fogékonyság daczára, melly mutatkozik, vannak olly intézetek, mellyek részint hiúságból részint nem a legnemzetiebb szándékból idegen nyelveket vesznek védszárnyaik alá; illy intézeteket ezen tett által szabadság veszteknek kellene kényilatkoztatni. Illy növelő intézet létezik tudunkra Pesten (közzelebbtől kijelelni most még nem akarjuk) melly a minap adá próbatéteit; és elhűtünk mikor hallók, hogy azon gyöngé sarjadék, mellyre jövendőben a haza gyöngé polgárai első neveltetése bizatandik, a vallásbeli oktatást németül adja elő; erre az illy intézetekre fölűgyelő előjárásnak éber figyelemmel kellene lenni, s kérelhetlenül a nemzeti nyelvhez ragaszkodnia. Más volna a dolog, ha magyar ajku lelkészeink az oktatási kötelességnek megfelelni képesek nem lennének. — Aug. 4én az új levélbéri rendszer kezdett postáinkon divatozni. — Vannak Pestnek némelly pipere utcái, mellyeket csak nagy ünnepeken kellene meglehető kövezetök miatt mutogatni; elősorolni nem akarjuk, mert hamarabb érnök sorolásunk végét mint szeretnök, hazafüi szeretetből kérjük mind azokat, kik idegeneknek városunk jelességeit mutogatják, ne lépjenek velök ezen utcák határain túl, mert a többi tyukszemnevelő intézetek, mellyek felszadig sem látnak kövezőt, hol a víz a város közepete megzöndül s rothadásnak indul, mint p. o. hogy messze ne menjünk a Zöldkert utcában; bizonynyára nem sajtolnak ki kebléből hálát a kellemes sétáért. — Vasárnap a Dunahídon számos ember jár és kél, ezt tekintetbe kellene venni, megparancsolni: hogy nappal semmiféle marha át ne hajtassék a hidon; nézni kell azt, mikor pattogó ostorral vagy az ökrök csontján hangosan kongó bun-

kokkal áthajtatik egy farka marha, milly zarodás van a nép között s meg vagyunk győződve hogy egy általános tilalom adatik ki, hogy nappal semmiféle marhát át ne bocsássanak az udvarias vámszedők.

Székesfejérvárról, jul. 21. (Folyt.)

Közgyűlésünk második napján (19.) a levéltár rendelkezése ügyében megbízott választmány jelentése került elő. Javaltaték bizonyos egyed fölfogadása, ki rendetlen levéltárunkat rendbe hozza; nem lévén azonban alap annak díjazására, e tárgy elhalasztaték. — A selyemtenyészési ügye is szóba hoztatván, minthogy előbbi határozatunk mindaddig még csak határozat, annak mi módjoni sikerítésére egy czélszerű terv kidolgozása választmányra bízaték. — Átmentünk ezek után a megyei levelezésekre, honnan kiemelendő a hervát turómezei nemesség irata, melyben a zágrábi közelebbi tisztújítás alkalmával történt verengzések és egyenetlenkedések előadását folytatában felszólítottatik megénk, miszerint az igazság és jogegyenlőség szentül föntartására a kérdéses nemesség ügyét pártfogólag ő Főlségehez irjon föl. Feszült figyelem várta be a levél tartalmát, mintán többen kezdenek e tárgyhöz szólani. Elősoroltatának egy szónok által az érintett tisztválasztás részletei, az illyreknek nemzetiségünk ellenébeni mozgalmak — törekvések, az illyr ifjuságnak botrányos tényei s. a. t. miknek végzetül határozatba ment, hogy ő Főlsége egy alázatos föliratban, hol a hason szellemű panszláv botor áskálódások is érintésbe hozassanak, — e kicsapongások elleni intézkedésre kéressék meg, megirattván e lépésünk a turómezei nemességnek is. — Vas levele a népnevelés iránt és Torontálé a nádorválasztás tárgyában, az országgyűlési választmányának adattak át.

Erdélyből. (Országgyűlés. Folyt.)

Mi illeti továbbá az 1813ki 1204. udvari sz. alatti fölsőbb rendelést, miszerint a protestánsok válóperei az udvar eleibe fölkértenek, az ellenkezik az 1791iki 32ik törvénycikknek ezen szavaival: *benigne annuente sua Majestate Sisma, omnia fora judicialia civilia, ecclesiastica et criminalia, tam superiora quam inferiora, trium in Magno Principatu Transylvaniae nationum in pristina lege legalem et respectivam diplomatiaciam formam et activitatem restituantur*, mert a fölhozott törvénynek szavaiból tisztán kitészik, hogy a házassági ügyek olly hatósággal rendeltettek vissza az előtti törvényszékekre, millyemmel bírtak, mielőtt fölséges 2ik József császár polgári ítélszékekre utasította volna azokat; hogy pedig a protestánsoknál a házassági ügyeknek papi ítélszékek, azaz generalis synodus előtt kellett bevégeztetni, ezt kétségen kívül bizonyítja a nemzeti fejedelmek alatt hozott s azok által ünnepelesen is megerősített 93. canonjok illy szavakban: *Episcopus evocatis secum in consistorium senioribus, et assessoribus, communes causas appellatas et transmissas bona fide et secundum dictamen conscientiae revideat, discutiat, peremptorie decidat, nec illinc ad superiorem sedem appellare licet* — s ezen egyházi törvénynek szakadatlan, és tetleges gyakorlatában találta a protestánsokat a bevetett válások jogait biztosító leopoldi kötéslevél 150 pontja is. — Továbbá a vallások jogegyenlőségéből folyó következtetés kívánja, hogy valamint a catholicusoknak válópereik tökéletes bevégzésökig mind csak spirituale forumokon folynak, ugy a protestánsoknak illetén ügyei a végső elhatározás stadiumában ne vitessenek fejedelmi tanács elibe. Végre nem mellőzhetik el a Rendek annak megemlégetését is, hogy mivel a válópereknek a felleges udvarhoz való fölküldése által azoknak

végzése némelykor több esztendőkre halad, ezen körülmény nem ritkán okoz az ügy elátása alatt erkölestelen életre fajulást, különösen a szegényebb sorsú személyeknél, kiknek az élet súlyos terhei hordozása miatt leginkább van szükségök házi körükben segéd-társra, egyszersmind elszegényülés kútfeje, mert sok költségbe kerül a távol fekvő városban Bécsben perlekedés s annak folyamára való fölügyelet. — A protestánsok egyházi igazgatóságába polgári hatalom befolyásának sérelmes jelei következőkben mutatkoznak: az apr. 1. r. 150 czime 3-dik cikkelye ezen rendelkezése: „az ekklesiái directiókban és ritusokban reformálniook vagy váriálniook az ekklesiáknak eleitől fogva szabados volt, melly keresztényi szabadság ezutánra is el nem rekesztetik és tiltatik“ ellenére a reformatusok egyházi gyűlésének maga kebelébeni igazgatást s javítást tárgyozó rendelkezése fölsőbb parancsolat által 1836ban megsemmített; ezen kívül a királyi főkörmányszék a n. enyedi főiskolánál 1835ben a főegyházi tanács elmellőzésével némely ifjak dolgában polgári és katonai biztosságot rendelt nyomozás végett Ugyanazon főiskolában professor Szász Károly ellen törvénytelen nyomozást vitetett végbe; székelly-udvarhelyi professor Ersei Jánosnak hivatalából való fölfüggesztése és közkereset alá vettése iránti rendelkezések adattak ki, és nemes Bardóczi-füszékben a vargyasi ekklesiája fungens papja, Szabó István 1831dik év oct. 20kán 4654 udvari szám alatt költ rendelésrei fogva az unitarium consistoriumnak 1832diki fölírása ellenére is polgári ítélszékek előtt pereltetett meg; sőt a külső hatalom még házasságok megsemmisítésébe is elegyedett, midőn legfölsőbb rendeletből a hatheti oktatás elmulasztása miatt későbben történt házassági szövetség törvénytelennek nyilvánítottatott s megsemmisítettett, a felek további együtt lakástól eltiltattak, mint Udvarhelyszéken adobolyi Miklós Gergely és felesége Lázár Borbála, ugy szinte Kolozsmegyében szász lúdvégi lakos Kis Mih. és felesége Jakab Éva, de többek példái is bizonyítják. (Folyt. köv.)

Rövid közlések. — Vas megyei tisztválasztása határnapja augusztus 23dika van kitűzve.

Esztergomban jul. 24. a hely. egyházból a kath hitre tért Miklós János, kir. tábl. hites jegyző; új hitvallását a vízi-városi plebániatemplomban nőszt. Bütnér Károly plébános ur kezébe tevél e, ntszt. kesseleőkői Majthényi Adolf primási könyv- és levéltárnok mint tanu előtt.

Tolnából. Simontornyan, jul. 26. A hazának hasznos polgárokat nevelni s a szellemi alapokon egyedül emelkedhető anyagi jobblettel rokonos nemzeti nagyság nagy épületéhez ha bár csak egy morzsával is járulni, a baza minden polgárának legszentebb hivatása! Ezen magasztos polgári érzetből indult ki a helybeli sz. Ferencz-szerzetnek érdemes előjárója n. t. Peltzmann Gergely, midőn körünkbe léptekor a népnevelés szent ügyét, mint a plebánia kormányzója, és iskolaigazgatója meglegel kebelével fölfogva, mit sem késett a mostoha karban talált iskola épületnek több évek óta tervezett újja alakittatását, több felől emelkedett gátok daczára is, kivívni annyira, hogy az épület talpköve 1841. június hava 7ken az uri széki érdemes egyede, tisztség és nagyszámú közönség jelenlétében taraczk-rofogások között letéttetett. — Segédkezeit nyújták e vállalathoz: nmélt. Seitovszky János, pécsi megyés püspök ő excell., a népnevelésnek hazaszerte ismert nagy barátja 500 ft., b. Sina György 400 pgó ft., 20,000 téglá és fedélfának ingyen — az ezentul szükséges téglá és cserepeknek pedig productionális ároni kiszolgáltatásával; kegyes volt továbbá a ns megye, a tisztszerzet érdemteljes syndikusa ifj. Bezerey Ist. ur indítványára a közönség kérelme következtében gróf Symburg Styrum hagyományából 400 pgó ft kölcsönözni. Befolytak még több kisebb s nagyobb

rendü segedelmek, mellyek sorából ft. König János kassai kanonok és lelkész urnak becces nevét kiemelni kötelezi a simontornyai katholika közönséget az iránta tartozó tiszteletnek hálaadó érzete: ugyanis a tisztelt férfit, mint simontornyai származású, az iskolai igazgatóság és közönségnek megkértére nem csak az épületre 100 pgó ftot ajándékozott, hanem még egy új tanítói szék állítására is további segedelmet ajánlani kegyes volt. — Végül a 6 szobából álló nemzeti iskola még bátralevő szükségének fedeztetésére, az érdemes igazgató ur az urodalmi tisztség, és a közönség lelkesbjeivel kezett fogva, az új épület tégos hallteremében június 29ken fényes táncmulatságot tartott, melly az urodalmi írnokok által szinte ezelből adatott mulatság jövedelmével együtt, az építési pénztárnak öszvesen 407 vft és 58 krból álló tiszta hasznót hajtott bé. — Illy küzdelemteljes év leforgása után vegre földerült jul 6ka, mellyen az iskolaigazgató ur által tartatott szent mise aldozat mellett, a tanulók kiseddek jótevőikért buzgó imájukat a mindennek urának bemutatván, a városi előjáróság és nagy számú közönség jelenlétében az iskolai zászló alatt — kezeikben zöld ágat tartva — legelőször vezettettek bé az új iskola terembe. — A t. cz. minden rendü kegyes adakozók, nagylelkü adományaikért — azon nyugtató öntudat edes érzetén túl, hogy a közjónak aldoztak — fogadják az általuk nemes keblüleg pártolt közönségnek a haza színe előtt ezennel nyilvánított hála köszönetét.

Tóth Ferencz.

Zemplénből, jul. 19. T. ur! Bár gyűléseink még csak jövő hó 15d. veendik kezdetűket, s így tisztemnél fogva közérdekű valamivel nem igen szolgálhatok, még sem állhatam meg, hogy addig is simpliciter hallgassak, s legalább privátim ne tudassam önnek, hogy élek, mint csak illy egerszinü egyformaságban — mit más tán dolc far niente-nek nevezne — élhetni. Csöndes körütem a világ, mert tudnia kell önnek, hogy mi zempléniék igen csöndes emberkéek vagyunk ám; vannak ugyan küldöttsegeink, mik gyűlés idején kívül is működhetnek, de a szorgos mezei munka alatt, legjobb szándékuk mellett sem tehetnek, miután a köznépre is volna szükségük.

Vásáraink jobbadán rosza, vevő kevés, s azok is olcsón szeretnének az árúkhöz jutni; főkép a szarvasmarhának ára neveltség csekély; igaz, mérsárosaink sem igen drágan mérk a húst. (most fölemelt ára 8—9 kr., s pedig roszt is!) de hiába! gyakran, ha more patrio, lóra ülve bejárnak vidékjöket, néhol még tán régiebb adóságaikat behajtatdók, némely kényuraeskek 25, — még pedig markos hajdú emelte-pálczával kínálgatják, — ezen áron pedig aligha vehet szegény izrael fia jó, szép, hizott marhát — Időnk szép, meleg, tán kelletlenül szárazabb.

Az aratás erősen foly, s általánosán jó leendett, ha néhány határt a jég tönkre nem zúzvala; szerencse még hogy e hivatlan vendég keskeny vonalban tevél szomorító látogatásait. A jégelvert határok lakosi — mi e vidékben szokatlan — alföldre kénytettek vándorolni s sajátuk helyett, idegen földön keresni munkát s élelmet.

Honból. A selmeczi ág. vall. lyceumban a közelgő iskolai év régi szokás szerint sept. 1jén veendi kezdetét; a teljes számú tanítók mind egyike legalább egy a magyar irodalom tanítója pedig, mint eddig, minden köréhez tartozó tudományt magyar nyelven adand elő.

Figyelmeztetés. Lapunk 59. számában Egyh. előléptetések rovat alatt véletlenül egy lényeges hibát néztünk át, hol írva van: Matyasovszky István örkanonok halála következtiben sat; az érdemes kanonok ur nem halt meg — hála az égnek! csak leléptett igazgatói tiszterül.

HÜLFÖLDI VÁRÓ.

Olaszország. — A mantuai zendülésről következőket közölhetünk: A midőn a fölbőszült nép, a vidékbéli porsággal szaporodott, a fölsőség azonnal fölvonatta a hidakat, hogy a gyűlevész csoport be ne mehessen a városba, erre a háborgók a zsidók villáit dulták föl. A legjelesb izraelita családok Velenczébe vonultak, s többen követendik őket, mi Manuara nézve tetemes kár lenns. Verona s Br-

sciából katonasereg érkezett, a rend föntartására; a veronai ghettoiban is órcsapatok járnak. — Schwarzenberg bíbornok Nápolyból haza felé vette útját. — Genuában június 26-án a nagy tengerész ünnep, az evezés verseny a kir. család jelenlétében tartott, nagy fényvel és szint oly élénkséggel; a kivilágításnak, mely a várost varázstűzbe borította, s a tűzi játéknak kedvezett az idő. — Romából írják, hogy Bonald bíbornok lyoni ersek a fővárost elhagyta, mondják, hogy a jeles egyháznagynak, kit mind a pápa mind a főpapság kitünően fogadott, sikerült néhány ügyet, mely a francia egyházat illeti szerencsésen elvégezni. — A francia naszád, Hugo admirál alatt, mellyel Joinville hg tartózkodik, az adriai tengerre evez ki, Anconát és más nevezetes kikötőket meglátogatandó.

Spanyolország. — A cortes rövid idő múlva befejezendő munkáját, és a követek haza felé sietnek, alig maradt Madridban annyi, hogy érvényes határozatok hozathassanak. Jun. 30-án a katonaság számáról és alkalmazásáról szóló törvény elfogadtatott, és a kormány, oly föltétellel, hogy legközelebbi cortesben számoljon, fölhatalmaztatott a tartalékosított összehívására. Fuente Andres és Adana indítvány mezei katonaság állítására, mely az utak óréul szolgáló, el nem fogadtatott. A hadi költség 113,233,806 real és 16 maravedire szállított le s így kevesebb 39,342,380 reállal, mint a mennyit a kormány kívánt. Landero elnök a papság ügyét sürgette: úgy látszik, a spanyolok ebredzeni kezdenek első mámorukból és balgaságukat átlátják. Saenz tanácsstag St. Jagonál Galiciában rablók által elfogatott, kik a mint nyomozásuk híré hallották, belebb vontak vele az erdőbe. — Az infans idős fiát Don Franciscot minden órában várják Madridba, hol egy ezredbe lépand; a testvére Ferol, vagy Corunában maradand egy hadi hajón szolgáló. A szerencsétlen ifjakat mindenki sajnálja szüleik vigyázatlansága miatt. A herceget azért idézik Madridba, hogy könnyebben féken tarthassák. A nép buzgalommal csügg rajtuk. Az idős közép talentumú s műveltségű ifjú, hanem elég jellem erővel s okossággal bír, hogy magára vigyázhasson. Az ifjabb nyilt, tüzes, elszánt és néha lobbadekony ember. — Bilbaóban a tizenöt halálra ítélt közül, többen pénzbirrággal is fenytettek. Ezen bünteteshalmaz a föllengődiek műve. Szerencsére az elítéltek idegen földön vannak. — Felip rablófőnök Castellon katonasága által elfogatott, s miután Vichben a vallás vizsgálatásait elfogadta, agyonlövetett. A vidéki népség e hírt kiesapongó örömmel fogadta. Aristizabal geronai kormányzó a népet a többi háborgók nyomozására szólítja. — Julius 12. a költségvetés 1842 a congress által oly kikötéssel elfogadtatott, hogy minél előbb cortes tartassék. — A röpiratok iránti törvény a tanács által is elfogadtatott. Malavellanál Cataloniában ismét két rablófőnök fogatott el.

Franciaország. — Paris, jul. 19. Az orleansi hg halála azon ritka események egyike, mellyeknél a sajtó igen mélyen áll azon benyomás alatt, mellyet az a közönségre tett. Eleintén a tudósítás némü tompa bámulatot idézett elő, melly csakhamar a legnyugtalanítóbb reflexiókra változott át — a király korosága, egy, tán hosszas regenség gyöngege és a franciaországi dolgok folytonos bizonytalanságának tapasztalata oly nyugtalanságot támasztottak, melly minden érzet meghaladt. A herceg igen kedvelték, ő személyesen jószívú volt, véleményeiben korához illő élénkség uralkodék, körüllevői fontolónak tarták őt, de a közönség mindent a természeti jószág önkénytelen kitérésének tartott. A katonák kedvelék őt. Algierben tudá-

orvosolni inségüket, saját lovait és kocsiját átengedé a betegek számára, valamint Aumale hg is. Birt izléssel a fényűzés és művészet iránt és nem sajnálta pénzt; a politikában a szabadelvü párttal tartott, hajlama volt a hadsereg és háboruhoz, mi a világra nézve nagy szerencsétlenség lehetendett, nem mulasztottek el azonban itt őt népszerűvé tenni. Nagy viszály van jelenleg a regenség fölött, a publicum első szava a hgné mellett hangzott. A király a nemoursi hget pártolja. Ez ügy kétségkül és szerencsétlen módon ministeriumi kérdéssé leend. A nemoursi hg nem kedveltetik, Algierbeni táborozásai igen rossz véleményt hagytak felöle hátra a hadseregnél; én semmi különös factumot nem tudok, de a benyomás esalhatlan, ő hideg és föllengzőnek tartatik. Baráti megjegyzi, hogy a hercegné vallása nagy akadály, és ez igaz. Minden reflexiák alapja azonban, hogy a nemoursi herceg nem, a hercegné pedig közkedveltségü.

Az Allg. Z. egyik párisi levelezője jul. 19. így ír: A kamarák közelgő megnyitási ünnepélye közérzékenységet ígér. Maria Theresia császárnő példájára, — ki a nyomasztó háborúk közepette, egy éves fiát, a későbbi József császárt, karjain tartva, a magyar országgyűlésbe lépett, fenyegetett trónját a hős magyarok fegyverére bízandó, — akarja Lajos Fülöp is közelebbi kedden unokáját a francia kamarák gondviselésébe ajánlani, melly végre a párisi gróf a királyi ülés alatt nagyanyja jobbán foglaland helyt, a francia és belga királyné pedig az orleansi és egyéb hercegnőkkel a követkamra udvari páholyában jelenendek meg.

Nagybritannia. — London, jul. 12. Mind a fölső, mind az alsóház a nép inségének enyhítésére szolgáló eszközök megvitatásával foglalkozik, de minden védvek anynyira kimerítvék, hogy sükert nem lehet ígérni, mikép ezt minap az alsóházban Villiers urnak indítványánál a gabnatörvények eltörlése iránt tapasztalni lehetett. — Sir Robert Peel törvénye a királynő személyes bátorságosítására, mellyet az alsóházban előadott, ezekben központosul: a királynő életét fenyegető merénylet, mint a régi törvény alatt, halállal fenytessék; Francis és Bean féle bűnösök, tömlöczözéssel, vesszőzéssel és deportatioval lakoljanak. Az indítvány már keresztül is ment, és hihetőleg a kalandorok minden kedvét, hasonló merényletekre elfojtja. — Ha a Gazette de France közleménye a londoni zendülésről és a királynő elfogatásáról pusztá koholmány, annyi még is bizonyos, hogy Anglia fölött, nehéz, igen nehéz föllegek tornyosulnak. — Hume ura minap a nép inségéről értekezvén az első házban kimutatta, hogy a királyi udvartartás költségeivel, ez szembe szökő ellentétben áll. — Jul. 11-én az új tariff lépett életbe, s ettől különös élénkséget remél a heveskedő világ, a vámházhozi tódulás szokatlan volt; ohajtható, hogy ezen enyhület agyárnokok sorsát is javítaná. — Az orleansi hg halálának híre galamb-postával (by pigeon-express) érkezett Londonba. Évek óta külföldi esemény nem okozott oly hatalmas benyomást mint ez; az esti lapok Lajos Fülöp családját fölötte szánják. Az esetnek a pénz folyamra is volt befolyása. — A francia színház Londonban (St James-Theater) az orleansi hg halálának híre zárva maradt. — Irlandban a szükség mellett, O'Connell izgatására, mindig élénkebb lesz a repealmozgalom. — A gyárvarosokban, de különösen Manchesterben mindennap fenyegetőbb lesz a lázadástól felelem.

Németország. — Mainz, jul. 14. A porosz hadi ministerium a m. h. 25-ről Berlinben kelt Merz Gerg a porosz vöröses rend lovagjához, sz István egyháza lelkészé-

hez intézett igen nyájas levelében jelenti, hogy a kir. ő Fölsége az itt tanyázó várórség kath. katonasága körüli szolgálatait méltányolva évenként 200 porosz tallért 1842. jan. 1-től rendelt neki díjul.

A lipcei közönséges, ujság protestans „hierarchia“ mozgalma emlegeti, a Saale partjairól t. i. ezt írja: Tudva van, hogy Poroszország minden tartományának fő elnöke egyszersmind a tartományi evang. consistoriumnak elnöke. Ezen intézkedés talán rövid idő múlva megszünhetik, minthogy Eichhorn minister, mikép ezt jó forrásból közölhetem, most azt forralja, hogy az evang. consistoriumok, az egység biztosítására és a tan tisztasága föntartására különös Keresztesontja két helyett tört el. Karjai sétatapélezánál nem vastagabbak. Ugy látszik nyomoru külsejének tudata keserítette őt el.

Rövid közlések. Bean a newgatei tömlöczben olvasással foglalkozik; ez gyermeksege óta szenvedelye. Örével, ki éjjel nappal vele van, nem szol. Korábbi magaviseletéről tudósítások, mellyeket az országtanács gyűjtött, kedvezők. Az iskolában többször jutalmat nyert Keresztesontja két helyett tört el. Karjai sétatapélezánál nem vastagabbak. Ugy látszik nyomoru külsejének tudata keserítette őt el.

Ponsonby l. a fényes kapunali követe Angliának Londonba megérkezett. — A napokban Portsmouthból két hajó „York“ és „Leviathan“ 140 bűnönczezel új-déli Walesbe evezett.

Junius 12-én Wiatka vidéken (Oroszorsz.) böszült vihar közben oly sok hó esett, hogy a földszínt fel rőfnyi magasságra elborította. Két napig maradt földve mintegy 40—50 négysz mf-re a vidék; a hó természetesen minden növényt tönkretön, sőt az országutakoni közlekedést is megszakasztá.

Mondják, hogy Lajos Fülöp magakivánja a korona örökös kiskorúságának hosszabbítását, mivel 15 éves ifjúnak kezébe nem lehet még a kormányt bízalommal átadni. — A kamarák f. h. 26-án nyitattak meg, a király személyesen jelenvolt.

A bajor korona örökös, Silezián keresztül Prágát fogja meglátogatni, Luitpold hg pedig néhány hetet Bécsben töltend.

NÉPKÖNYV.

(1) Minthogy a közlekedés az országutak mellett fekvő néhány városon kívül hazánkban nem legjobb állapotban van még, jó eleve figyelmeztetem a felre eső könyvkötő urakat, s kérem mindazon hazafiakat, kik a nép érdekét szívökön viselik, hogy sajtó alatt levő s a jövő augustusi vásárra elkészüldent „NÉPKÖNYV“ című munkámnak két első füzetét megismertetni és terjesztetni sziveskedjenek, ha ezélirányosnak találándják.

Stancsics.

(1) **Figyelmeztetés a tanuló ifjak iránt.**

A nm. magyar kir. helytartó tanács f. e. január 4-én 131. szám alatt kelt k. rendelete szerint jövendőben az iskolai esztendő mindenkor october 1-én kezdődni — s harmadikig a tanuló ifjuság beírása tartatni — fog. e napon léssen egyszersmind a sz. Lélek segitségüli hívása, 4dik octoberben pedig, ha csak vasárnapra nem esnek, az iskolai előadások (praelectiones) mindenütt multhatatlanul elkezdődnek; végre az ifjuság fölvételéről szerkezendő jegyzőkönyvek az illető tanítók s dékánok által october skán bevégeztetvén, az illető igazgatónak általadatnak úgy, hogy a későbbben egész 15dik octoberig magukat jelentendő tanuló ifjak, ha csak súlyos betegség, vagy más fontos s minden esetre hitelesen behizonyítandó körülmények által nem akadályoztattak, az iskolák az évbni folytatásától végképen elmozdítanak. Kelt Pesten jul. 30-án 1842. Szoblahói Pálma Elek a m. kir. tud. egyetem jegyzője.

Gabonár:

Pesten, aug. 2-kán, pesti mérője váltógarasokban: tisztabuza 188—165; kétszeres 150—140; rozs 120—115; árpa 88—80; zab 83—76; kukorica 125—120; köles —; köleskása.

Dunavizállás: aug. 2-kán: 6' 9" 6'''